Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Joanny Biegańskiej-Banaś na temat „Wpływ bólu na funkcje poznawcze i jakość życia pacjentów z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia"

Praca przedstawiona do recenzji liczy 119 stron druku komputerowego w twardej oprawie i zawiera następujące rozdziały: „Streszczenie" w języku polskim i angielskim, „Wstęp", „Uzasadnienie pracy", „Cele pracy i ich realizacja", „Pytania badawcze", „Metodykę", „Publikacje składające się na dysertację", „Podsumowanie wyników badań", „Wnioski", „Piśmiennictwo", „Zgoda Komisji Bioetycznej" i „Oświadczenia współautorów".

W „Streszczeniu" w języku polski i angielskim Doktorantka w skrócie omawia ból mięśniowo-powięziowy towarzyszący zaburzeniom czynnościowym narządu żucia i stwierdza, że jest to zaburzenie psychosomatyczne. Następnie na podstawie publikacji przedstawia cele badań , metodykę, wyniki, wnioski i słowa kluczowe.

We „Wstępie" stwierdza, że zaburzenia czynnościowe narządu żucia o przewadze komponenty mięśniowej mogą implikować ból mięśniowo-powięziowy będący następstwem ruchów żuchwy, funkcji bądź parafunkcji narządu żucia, ujawniający się również podczas testów prowokacyjnych. W zależności od odległości lokalizacji bólu od miejsca stanowiącego jego źródło, rozróżnia się 3 typy mialgii : lokalną, ból mięśniowo-powięziowy oraz mięśniowo-powięziowy z przemieszczeniem. W swojej pracy Doktorantka rozważa ból mięśniowo-powięziowy, który najczęściej przyjmuje postać chroniczną. Ból chroniczny diagnozowany jest wówczas, kiedy dolegliwości bólowe utrzymują się dłużej niż 3 miesiące. Rozpatrywany jest jako schorzenie wymagające specjalistycznego i wielokierunkowego procesu leczenia. Konsekwencją występowania przewlekłego bólu jest obniżenie jakości życia.

Następnie doktorantka omawia:

- obraz kliniczny, diagnozę i leczenie chronicznego bólu mięśniowo-powięziowego
- udział czynników psychogennych w obrazie bólu mięśniowo-powięziowego
- przebieg kompleksowego leczenia, cele terapeutyczne do osiągnięcia i aspekty psychologiczne wymagające poszukiwania rozwiązań
- ból w zaburzeniach czynnościowych narządu żucia a jakość życia zależną od stanu zdrowia

W rozdziale „Uzasadnienie pracy" stwierdzono, że analizę przeprowadzono na podstawie baz danych: PsycInfo, PsycArticles i Medline.

Uzyskany materiał badawczy poddano selekcji pod kątem zagadnień związanych z problematyką badań i pozyskano 47 aktykułów tematycznych. Po analizie powyższego do rozprawy doktorskiej wprowadzono cykl artykułów ukierunkowanych na analizę zagadnienia funkcjonowania poznawczego oraz jakości życia zależnej od stanu zdrowia w grupie pacjentów z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia o przewadze komponenty mięśniowej.

Artykuł 1 pt. „Psychoeducation programme on strategies for coping with stress in patients with temporomandibular joint disfunction" miał na celu przedstawienie wstępnego, psychologicznego profilu pacjenta z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia oraz programem oddziaływań psychologicznych, stanowiących integralny element kompleksowej terapii pacjentów z tego rodzaju diagnozą kliniczną.

Artykuł 2 pt. „In guest of the longest and most annoying pain for patients and for dentists. Quantitative and qualitative characteristics of temporomandibular myofascial pain dysfunction syndrome-questionnaire study" stanowił próbę charakterystyki uzyskanych doświadczeń przewlekłego bólu w grupie klinicznej pacjentów z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia o przewadze komponenty mięśniowej.

Artykuł 3 pt. „Cognitive functioning and myofacial pain in temporomandibular disorders" obejmuje badania wewnątrzgrupowe pacjentów z doświadczeniem bólu oraz stan funkcjonowania poznawczego pacjentów poprzedzający podjęcie działań terapeutycznych.

Artykuł 4 pt. „Changes in cognitive functioning as an effect of complex treatment of myofacial pain in temporomandibular disorders" ukazuje zmiany w poziomie funkcjonowania poznawczego jaki stanowi efekt terapeutyczny widoczny po 3 miesiącach kompleksowego leczenia.

Artykuł 5 pt. „ Oral health-related, quality of life and cognitive functioning in myofacial pain in temporomandibular disorders patients" miał podsumować poruszone w rozprawie doktorskiej zagadnienia.

W „Celach pracy i ich realizacji" Doktorantka podaje, że celem pracy było opisanie specyfiki funkcjonowania psychofizycznego i psychospołecznego pacjentów z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia o przewadze komponenty mięśniowej, ze szczególnym uwzględnieniem doświadczanych przez nich, w sposób przewlekły, dolegliwości bólowych rozpatrywanych przez pryzmat ich charakterystyki, lokalizacji, nasilenia i zmienności.

W rozdziale „Pytania badawcze" Doktorantka przedstawiła 11 pytań, na które chce w swojej pracy odpowiedzieć.

W rozdziale „Metodyka" omówiono model badawczy. Procedura badawcza przebiegała w oparciu o ten sam model badawczy i została wykonana dwukrotnie. Bezpośrednio przed rozpoczęciem procesu leczenia i po kolejnych trzech miesiącach. Badany ból, stanowi we wskazanym modelu badawczym zmienną niezależną dla jakości życia jak i funkcjonowania poznawczego pacjenta. Ból w badaniach był przedstawiany poprzez następujące wskaźniki:

1. natężenie dolegliwości bólowych wyrażone ilościowo poprzez skalę dolegliwości bólowych VAS.
2. medianę szacowanych natężeń dolegliwości bólowych dla określonych partii anatomofizjologicznych
3. częstotliwość dolegliwości bólowych wyrażona ilością jednorazowych epizodów dolegliwości bólowych w ciągu dnia.
4. okres czasu w którym nie występowały żadne dolegliwości bólowe
5. poziom sensoryczno-emocjonalny odczuwania bólu, wyrażany sumą odpowiedzi na pytania zamieszczone w kwestionariuszu w odniesieniu do danego rodzaju bólu oraz szacowanego łącznie
6. średnią szacowanych natężeń dolegliwości bólowych wg. skali VAS.
7. zmianą natężenia bólu

Funkcjonowanie poznawcze stanowiło zmienną zależną względem bólu oraz niezależną względem jakości życia. Zmiana ta wrażona została wynikami uzyskanymi dla każdego spośród wykonanych testów neuropsychologicznych bądź prób klinicznych w pierwszym pomiarze bądź w dwóch pomiarach. Jakość życia stanowiła zmienną zależną dla bólu, jak również interakcji bólu i funkcjonowania poznawczego. W modelu badawczym zakłada się, iż zmiany w zakresie odczuwania bólu będą wpływać na poziom funkcjonowania poznawczego pacjenta jak i na jakość życia.

Badania przeprowadzono w latach 2014-2016 na terenie Pracowni Zaburzeń Czynnościowych Narządu Żucia przy Katedrze i Poradni Protetyki Stomatologicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Grupę badawczą stanowiło 87 pacjentów obojga płci, w wieku od 18 do 75 lat. kryterium włączenia pacjentów do opisywanych badań była diagnoza zaburzeń czynnościowych narządu żucia o komponencie mięśniowej, jak i plan leczenia kompleksowego z zastosowaniem szyn okluzyjnych, fizjoterapii manualnej oraz programu psychoedukacyjnego uwzględniającego trening relaksacyjny i wola udziału w badaniach.

Kryterium wyłączenia z badań była odmowa pacjenta i schorzenia ogólne. W badaniach nie przewidziano grupy kontrolnej, natomiast głównym przedmiotem

zainteresowania Doktorantki był opis doświadczeń bólowych oraz ich korelacja z jakością życia zależną od stanu zdrowia pacjentów.

W badaniach porównawczych , grupę badawczą stanowiły osoby z bólem mięśniowo-powięziowym o charakterze przewlekłym. Grupę kontrolną - osoby, które nie zgłaszały bólu.

Metody badawcze to:

- arkusz socjodemograficzno-objawowy, skala wzrokowo-analogowa VAS, arkusz oceny bólu, profil wpływu zdrowia jamy ustnej, test uczenia się słowno-słuchowego Reya, test uwagi i spostrzegawczości, powtarzanie cyfr, test łączenia punktu Reitana, test fluencji słownej, test sortowania kart Wisconsin, próba kliniczna go/no go.

Uzyskane w wyniku badań dane zbierane były przy użyciu metod ilościowych-kwestionariuszy, testów psychologicznych i neuropsychologicznych prób klinicznych co zostało poddane opracowaniu statystycznemu z wykorzystaniem pakietu statystycznego SPSS Statistic 21.

W rozdziale „Publikacje składające się na dysertację" Dktorantka przedstawiła pięć anglojęzycznych artykułów naukowych, które składały się na recenzowaną rozprawę doktorską. Publikacje te posiadały wskaźnik łączny 150 punktów MNiSW i IF 2,20.

W rozdziale „Podsumowanie wyników badań" Doktorantka podkreśla, że badania pozwoliły tylko na częściowe potwierdzenie przyjętych hipotez badawczych. Wyniki badań opisanych w przytoczonych w rozprawie artykułach naukowych wniosły nową wiedzę dotyczącą funkcjonowania psychofizycznego pacjentów z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia. Podkreśla, że przedstawiona praca wykazuje duże znaczenie obecności psychologia specjalizującego się w zagadnieniach psychosomatycznych a także neuropsychologicznych w procesie diagnozowania i leczenia pacjentów z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia.

W rozdziale „Wnioski" Doktorantka podkreśla, że ważnym elementem pracy terapeutycznej stomatologa, sprzyjającej poprawie jakości życia pacjenta z zaburzeniami narządu żucia o przewadze komponenty mięśniowej doświadczających bólu, stanowią działania zmierzające do możliwie szybkiej redukcji dolegliwości bólowych, obejmujące w szczególności okolice górnej i środkowej części twarzoczaszki. Istotna jest również praca na rzecz zmniejszenia skoncentrowania pacjentów na doświadczania przewlekłego bólu. Proces diagnostyczno-terapeutyczny powinien uwzględniać monitorowanie nie tylko fizycznych czy społeczno-emocjonalnych aspektów doświadczalnych zaburzeń, lecz także stan funkcji kontrolnych i uwagowych pacjentów. Uwzględnienie wiedzy o ewentualnie osłabionych

funkcjach poznawczych pacjentów, a w uzasadnionych przypadkach również wprowadzenie kompleksowych oddziaływań psychologicznych czy neuropsychologicznych ukierunkowanych na ich usprawnienie, może zoptymalizować efekty leczenia, wpłynąć na proces normalizacji tych objawów, a także zwiększyć zaangażowanie pacjentów w proponowaną terapię.

W rozdziale „Piśmiennictwo" przedstawiono 48 pozycji piśmiennictwa (w większości anglojęzycznego).

W następnej kolejności przedstawiono zgodę Komisji Bioetycznej nr KBET/172/B/2014 z dnia 30 czerwca 2014 roku oraz oświadczenia dotyczące zgody na przedłożenie ww. prac jako części rozprawy doktorskiej, w formie spójnego tematycznie zbioru artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych.

Przed dokonaniem ostatecznego podsumowania pragnę zaznaczyć, że w recenzowanej rozprawie zauważyłem nieliczne nieprawidłowości literowe (które powinny być poprawione) oraz należy podkreślić, że rozdziały „Streszczenia w języku polskim i angielskim" wprowadza się do rozprawy doktorskiej po rozdziale „Wnioski".

Powyższe uwagi mają charakter porządkowy i nie obniżają wartości przygotowanej rozprawy doktorskiej.

Podsumowując, pragnę podkreślić, że przedstawione wyniki badań poszerzyły naszą wiedzę na temat wpływu bólu na funkcje poznawcze i jakość życia pacjentów z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia. Trzeba stwierdzić, że badania przeprowadzone przez Doktorantkę przyczynią się do wyeliminowania bólu i poprawy jakości życia pacjentów.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, że oceniana rozprawa doktorska mgr. Joanny Biegańskiej-Banaś spełnia wymogi stawiane kandydatom do uzyskania stopnia doktora. W związku z tym, zgłaszam Wysokiej Radzie Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jegielońskiego- Collegium Medicum w Krakowie wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wrocław, 07.11.2019 r.

Prof. dr hab. n. med. Włodzimierz Więckiewicz